

“Fa alguns anys, comprava jo el diari en un quiosc on venen també material per una escola veïna, i una nena demanà ‘Té el llibre de lectura de valencià?’, i el quiosquer li va donar ‘La plaça del Diamant’. Aquesta és la qüestió i aquest és el remei de la qüestió. Suppose que m’explique.”

Llengua i literatura

Com alguns lectors potser ja saben, he publicat fa pocs mesos una voluminosa traducció d’un clàssic italià. En la breu introducció ja explique que la llengua de la meua versió és “un català matisadament valencià”, i que a ningú no hauria d’estranyar-li una certa varietat de formes o de vocabularis. El cas, però, és que a alguns lectors de clàssics residents al nord de l’Ebre sí que els ha estranyat. Paciència. Ja sé que el nostre és un espai estret i fràgil, i la nostra és una llengua convallescent i delicada. Segurament no podríem resistir els sotracs i els estiraments que resisteixen sense massa risc el castellà o el francès (l’anglès els resisteix tots, des de l’Índia a l’Àfrica i al Canadà: no hi troben cap problema). Nosaltres podem resistir, en la llengua literària, un cert estirament i una certa dispersió en la morfologia i en el vocabulari, però només “fins un cert punt”, és a dir, només fins el punt que no es perda la percepció d’estar escrivint i llegint en *la mateixa* llengua. És a dir, fins el punt que el lector no senta que llegeix en un idioma que “sona” o resulta o és percebut com a distant i estrany.

El remei, tal com jo ho veig, no està en la reducció sinó en l’expansió: vull dir, no a reduir *tota* la llengua literària a una sola de les possibilitats normatives o lèxiques (no cal que *tots* escriguen “serveixi”, “galleda” i “noi” en comptes de “servisca”, “poal” i “xic”!); ni a reduir-la tampoc a les variants pròpies del territori de cada autor, per molt que aquest territori siga important i es diga Mallorca o Barcelona. Hi ha autors “barcelonins” que gasten un llenguatge que seria l’equivalent, *mutatis mutandis*, del “*madrileño cheli*”, o del “*porteno*” de Buenos Aires que tant odiava Borges, i suposen o imaginen que això és normal i regular, no local i dialectal. Quan parle, doncs, d’expansió enfront de reducció, em referisc a una certa moderació –almenys quan no es tracte de diàlegs “realistes” i de donar “color local”– tant en la uniformitat com en la dispersió. Expansió significa emprar uns estàndards que admeten un grau de variació suficient per no allunyar-se de les grans modalitats territorials, però que no arriben a ser percebuts com a *distants* i *estranyos* fora del propi territori. Ara bé, un cert grau d’“estranyesa” és inevitable: no és fàcil que “serveixi” i “galleda” siguen percebuts com a pròxims i propis pels qui diuen “servisc” i “poal”; però coses així, i més fortes i extenses, passen amb altres llengües literàries i els efectes no són vistos com a dispersió i barreres a la comprensió sinó com a extensió, vitalitat i “riquesa”.

I ací arribem a l’altre sentit de l’“expansió” contra la “reducció”: al camp dels hàbits de lectura, a la circulació dels llibres, i per tant al mercat editorial. Perquè la unitat de l’espai literari, de l’espai de la llengua escrita, i en definitiva d’un espai que és molt més que la llengua, depèn entre altres coses (però depèn *essencialment*) de la circulació de cultura escrita en les diferents variants normalitzades de la llengua única. Depèn del manteniment d’un sol espai de mercat, on siga tan fàcil i tan *normal* trobar i llegir una novel·la, un assaig o un estudi, un llibre de poemes o una traducció, publicat a Barcelona o a Vic en variant “catalana”, a València o a Alzira en variant “valenciana”, o a Mallorca o a Manacor en variant “mallorquina”. No és qüestió de normes ni de noms, sinó de llibres. Fa alguns anys, comprava jo el diari en un quiosc on venen també material per a una escola veïna, i una nena demanà “Té el llibre de lectura de valencià?”, i el quiosquer li va donar *La plaça del Diamant*. Aquesta és la qüestió i aquest és el remei de la qüestió. Suppose que m’explique. I m’agradaria que la nena o xiqueta, l’escola, el quiosquer i el llibre serviren, servissin o servissen d’exemple i de recordatori.